

ÖVERDRIVEN ORO FÖR "MUNTLIG FRAMSTÄLLNING"

Cecilia Olsson Jers

Terminsstart och dags att avliva myten om att "det är värre att tala inför andra än att dö". Speciellt som våren gick i talängslans tecken. Syftet, i många fall kommersiella sådana, var naturligtvis att uppmärksamma det många tror sig lida av när de ska tala offentligt. *Många* i det här fallet betyder allt från de allra yngsta i grundskolan till de äldre i högskoleutbildningar. Både radio och tv sände programserier. Flera böcker i ämnet talängslan gavs ut under våren samtidigt som mängden av Våga-tala-kurser ökade.

Med så stort fokus finns alltid risken att talängslan blir stigmatiserande – vi tror vi är drabbade för att andra säger att vi är det. De som verkligen lider av det är dock ytterst få.

Talängslan är en medicinsk term som ingår i samlingsbegreppet social fobi. En av de få svenska undersökningar som gäller talängslan visar att nästan alla som har diagnosen social fobi också känner ängslan inför att tala i offentliga sammanhang. Har man social fobi är det alltså vanligt att man också är talängslig. Att vara talängslig utan att ha någon social fobi är däremot ovanligt.

Ett vanligt redovisningssätt för studenter på högskolan är så kallad muntlig framställning – alltså ett offentligt tal så till vida att talet riktar sig till några som man inte behöver ha någon privat relation till. Att hålla dessa muntliga framställningar är ett led i arbetet mot att bli en kommunikativt kompetent yrkesmänniska. Till högskolan kommer både studenter som har hög medvetenhet och goda färdigheter i muntlig kommunikation och studenter med bristfällig förmåga i muntlig kommunikation. Oavsett kommunikativ kompetens känner de flesta av oro för att tala, men få är talängsliga.

Det finns en fördel att skilja mellan personlighetsbaserad oro och situationsbaserad oro. Den personlighetsbaserade oron kan kräva terapeutisk hjälp. De få undersökningar som finns om personlighetsbaserad oro i muntliga sammanhang visar ett fokus på det egna kroppsspråket. Låt mig därför avliva ytterligare en myt – nämligen den om att kroppen säger mer än det man uttrycker i ord. Den mytomspunna regeln gör gällande att ett trovärdigt budskap förmedlas till 55 % med kroppsspråk, 38 % med rösttempo och tonläge och endast 7 % med ord. Albert Mehrabian heter den forskare som blivit grundligt misstolkad. Mehrabian undersökte i början av 1970-talet hur vi kommunicerar känslor och attityder och han var särskilt intresserad av hur vi kommunicerar ironi. För att nå fram med ironi var deltagarna i undersökningen tvungna att överdriva sitt kroppsspråk och arbeta med variationer i sin röst användning så till den milda grad att innehållet i budskapet kom i skymundan. Detta resultat har alltså kokats ner i myten om att kroppen och rösten säger mer än orden som används.

Det får pedagogiska konsekvenser i kommunikativa situationer om innehållet i det talade försvinner och strålkastaren istället sätts på kroppsspråket. Retoriken försämras och meningen med hela talsituationen förloras för både den som talar och för de som lyssnar. I högskolestudier är muntlig kommunikation den färdighet som också kommer att bli det mest använda redskapet när man efter några år kommer ut i arbetslivet. Så snart muntliga framställningar iscensätts startar också en retorisk inskolning för studenter att kommunicera i högre utbildning. Hör den retoriska inskolningen och den situationsbaserade oron ihop då? Ja, det verkar så. Men då gäller det att inte gå på myten om att det är "värre att tala inför andra än att dö" utan istället satsa på innehållet och publiken och låta oron i situationen vara en källa till muntlig energi.